

Glava VI

PREKO DRINE U SRBIJU

Uspješan prodor 11. divizije, povezan sa borbama i ostalih jedinica 12. korpusa, imao je veliki uticaj na slabljenje neprijateljskog otpora u zapadnoj Srbiji.

Sedamnaestog septembra 1944. 5. brigada je otpočela pokret na istok preko pl. Jagodnja ka Krupnju, kojeg je iz pokreta zauzeo 3. bataljon. Veća grupa ljotićevaca i nedićevaca izukla se iz varošice i utvrdila u zgradi škole, odakle je pružala žilav otpor do 22.00 časa, kada su se predali. Zarobljeno ih je oko 80, a veći broj je poginuo i ranjen. Zaplijenjene su veće količine oružja.³⁶⁵ Bila je to prva značajna pobjeda 5. brigade na tlu Srbije. Radost boraca bila je utoliko veća, što ih je narod slobodarske Srbije, u svim selima kroz koja su prolazili, oduševljeno dočekivao. Po starom srpskom običaju, pred svakom kućom borce je dočekivao domaćin i njegovi ukućani hljebom i solju. Naročito su bili dirljivi susreti naših boraca sa starim ratnicima iz prošlih ratova, koji su, okićeni odlikovanjima, ulazili u naše kolone i ljubili oružje i borce. Osamnaestog septembra 1944. u Krupnju je održan narodni zbor, kome je prisustvovalo nekoliko stotina građana Krupnja i okoline. Na zboru je govorio politički komesar 5. brigade Mahmut Ibrahimpašić Mašo. Istog dana predveče brigada je bila napadnuta od jakih udruženih četničko-ljotićevskih i nedićevskih jedinica,³⁶⁶ koje su se povlačile ispred naših

³⁶⁵ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 94 — Izvještaj štaba 11. divizije od 20. 9. 1944. štabu 12. korpusa o borbama četnika i nedićevaca kod Krupnja i M. Zvornika.

³⁶⁶ Isto. Prema izjavi zarobljenika tu su se nalazila tri četnička »korpusa« pod komandom Račića, jačine oko 2000 ljudi.

Septembar 1944. kod Krupnja u Srbiji. U brigadu se dobrovoljno javilo oko 100 omladinaca

jedinica što su nastupale od Valjeva. Borba je trajala do predveče 19. septembra 1944, kada su jedinice 5. brigade bile prisiljene da napuste Krupanj i izvuku se na visove zapadno i sjeverozapadno od njega. Jednom dijelu ovih četničkih snaga uspjelo je da se noću 19/20. septembra 1944, obišavši desno krilo 5. brigade, probije ka Drini i prebaci u Bosnu. Ostatak ovih snaga odstupio je prema Iverku i Ceru. 21. septembra 1944. uhvaćena je veza sa ostalim našim jedinicama i od toga dana 11. divizija je u sastavu 12. korpusa.³⁶⁷ U trodnevnim borbama oko Krupnja, gubici brigade bili su 14 poginulih i 15 ranjenih. Zarođeno je 20 četnika, dok ih je veliki broj poginuo.³⁸⁴

Do 25. septembra 1944. 5. brigada je raspoređena na široj prostoriji Krupnja, bez borbenog kontakta sa nepri-

³⁶⁷ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 100 — Naredenje štaba 12. korpusa od 21. 9. 1944. štabovima divizija za čišćenje desne obale Drine i prodiranje u pravcu Mačve.

³⁶⁸ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 94 — Izvještaj štaba 11. divizije od 20. 9. 1944. štabu 12. korpusa o borbama protiv četnika i nedicevaca kod Krupnja i M. Zvornika.

Mobilizacija novih boraca u Mačvi, oktobra 1944.

jateijem. U Krupnju je formirana komanda mjesta i manji partizanski odred. Prema naredenju štaba 12. korpusa od 25. septembra 1944.³⁶⁹ sve jedinice korpusa (11. 16. i 36. divizija) otpočele su pokret ka Mačvi, Ceru i Pocerini, sa zadatkom razbijanja neprijateljskih snaga i oslobođenja ovog dijela Srbije. Izvršavajući svoj dio zadatka, 5. brigada je nastupala pravcem Krupanj — Draginac — greben Iverak (k. 426) — Kosanin grad (k. 687) — s. Petkovića — s. Varna i u s. Vranjska izbila 28. septembra 1944. u popodnevnom časovima.³⁷⁰ Četnici nisu pružili nigdje ozbiljniji

³⁶⁹ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 139 — Naredenje štaba 12. korpusa od 25. 9. 1944. štabovima divizija za uništenje četnika na prostoru Lešnica — Cer — Iverak.

³⁷⁰ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. br. 153 — Naredenje štaba 12. korpusa od 27. 9. 1944. štabovima divizija za oslobođenje Mačve i Pocerine.

Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 168 — Izvještaj štaba 11. divizije od 28., 9. 1944. štabu 12. korpusa o razbijanju četnika u Metkoviću i Metlicu.

Dnevnik Lj. B.

otpor. Četničke snage na ovom terenu bile su u raspadanju. Većina njih bacala je oružje i razilazila se kućama, a jedan dio se, poslije kraćih sukoba, predavao našim jedinicama. Samo 5. brigadi za dva dana na Iverku i Ceru predalo se oko 200 četnika. Tih dana se, prema pričanju zarobljenih, potpuno raspala i tzv. Kosmajaska četnička »brigada« od oko 800 četnika.³⁷¹

Od 28 septembra do 6. oktobra 1944. 5. brigada je držala položaj na liniji Jevremovačka kosa — s. Dumača — Mišar, sa zadatkom da sa jedinicama 16. vojvođanske divizije vrše blokadu neprijateljskog garnizona Sabac. Bataljoni su samo dijelom snaga držali položaje, dok su se ostali odmarali u obližnjim selima.³⁷²

Narod je svuda oduševljeno dočekivao naše jedinice. Već krajem septembra 1944, ovaj deo Srbije bio je definitivno oslobođen. Prisustvo brojnih jedinica NOV razvilo je u narodu osećanje sigurnosti i saznanje da je okupatorsko-četničkoj vlasti i teroru došao kraj. Upravo sa vojničkom aktivnošću, na terenu se razvio i vrlo živ politički rad. U selima su održavani zborovi i konferencije, na kojima su, pored političkih radnika sa terena, istupali i vojno-politički rukovodioci iz jedinica. Početkom oktobra 1944. u selima Metković, Varna, Mala i Velika Vranjska, Jevremovac i Desići održani su zborovi kojima je prisustvovalo blizu 1500 mještana. Osnovna pitanja koja su objašnjavana na ovim skupovima, bila su: tumačenje odluka AVNOJ-a, suština sporazuma Tito—Šubašić, o ulozi narodnooslobodilačkih odbora i mobilizacija omladine u našu vojsku. Paralelno sa ovim, komande jedinica (brigada i divizija) donosile su akta o ukidanju svih organa okupatorsko-kvislinške vlasti, a namjesto njih formirale komande mjesta i druge vojno-teritorijalne organe, koji su

³⁷¹ Isto, kao pod 370.

³⁷² Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 1169 — Naređenje štaba 11. divizije od 30. 9. 1944. štabovima 5. i 12. brigade za blokadu Sapca i kontrolisanje severnih padina Cera;

Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 178 — Naređenje štaba 12. korpusa od 29. 9. 1944. štabovima divizija za rušenje komunikacija koje vode iz Šapca ka Obrenovcu, Bogatiću i Loznici; i

Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 112 — Operacijski izvještaj štaba 5. krajiške NOU brigade od 24. 10. 1944. štabu 11. divizije za period od 1. do 21. 10. 1944.

privremeno, do izbora narodnooslobodilačkih odbora, vršili i civilnu vlast. Svi poslovi i aktivnost vršeni su organizovano, na osnovu uputstva štaba korpusa³⁷³ i u saradnji sa političkim radnicima na terenu. Posebnu aktivnost u svemu ovome pokazali su drugovi iz Mačvanskog partizanskog odreda, koji su došli iz istočne Bosne sa 11. divizijom. Odmah po prelasku Drine, intenzivno se radilo da odred preraste u Mačvansku brigadu, a i u postojeće jedinice otpočeo je priliv novih boraca. Nakon zauzimanja Krupnja i razbijanja četnika na Iverku i Ceru u 5. brigadu je stupilo dobrovoljno oko 100 omladinaca. U noći 5/6. oktobra 1944. 3. bataljon 5. brigade je dobio zadatak da u s. Mrđenovac organizuje prebacivanje i prihvat veće grupe omladinaca i omladinki koji su dolazili iz Srema i izražavali želju da odmah stupe u jedinice NOV. Ove noći prešlo ih je oko 900, od čega ih je 260 raspoređeno u 5. brigadu.³⁷⁴ Ovi novi borci bili su uglavnom rodom iz Srema, a nešto iz Beograda i Zemuna i drugih neoslobođenih mjesta sa šireg područja Beograda.

Prema naređenju štaba 12. korpusa³⁷⁵ sve jedinice 11. divizije otpočele su 6. oktobra 1944. pokret na istok, ka Obrenovcu i Beogradu. Peta brigada nastupala je pravcem Vranjska — Vladimirci — s. Kožuar — s. Banjani — s. Ljubinić — s. Stubline — s. Draževac — s. Barič — s. M. Moštanica — Zeleznik — Zarkovo — Banovo Brdo. U rejonu Obrenovac — Barič brigada je 9. i 10. oktobra 1944. vodila usputne borbe sa Nijemcima i postepeno se primicala Beogradu. Marševi i borbe trajali su danonoćno. Jedinice su pravile samo kraće zastanke, jednom dnevno, radi podjele hrane. Mada zapovješću nije bio saopšten cilj pokreta i krajnji zadatak i štabovima i borcima je bilo jasno da je otpočela konačna bitka za oslobođenje Beograda. Svim putevima, kroz sva sela i zaseoke, ka Beogradu su

³⁷³ Zbornik, t. I, knj. 12, dok. 163 — Naređenje štaba 12. korpusa od 28.10. 1944. štabovima divizija za likvidiranje okupatorske vlasti na oslobođenoj teritoriji i uspostavljanje narodne vlasti.

³⁷⁴ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 112 — Operacijski izvještaj štaba 5. krajiške NOU brigade od 24. 10. 1944. štabu 11. divizije za period od 1. do 21. 10. 1944.

³⁷⁵ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 195 — Izvještaj štaba 12. korpusa od 10. 11. 1944. o borbama za oslobođenje Obrenovca i Beograda.

Borci 5. brigade prelaze Kolubaru oktobra 1944.

tekle nepregledne kolone naših jedinica, koje je narod oduševljeno pozdravljao. U svakom selu praznik i narodno veselje. Bio je to veličanstven i nezaboravan prizor. U popodnevnim satima 14. oktobra 1944. borci 5. brigade ugledali su mnoštvo krovova velikog grada, koji su plamtjeli na zracima jesenjeg sunca.

Svaki borac i starješina osjećao je obavezu koja se nametala da se mora opravdati čast i povjerenje, koje je ukazano brigadi time što je i ona u stroju jedinica NOV, koje su dobile zadatak da donesu slobodu glavnom gradu naše zemlje, napaćenom i voljenom Beogradu. Borbeni zanos i oduševljenje naših boraca bilo je utoliko veće, što smo se upravo taj dan, 14. oktobra 1944, sastali i sa jedinicama Crvene armije.

Zapovjest za napad jedinice su dobile u pokretu. U 20.00 časova 14. oktobra 1944, bataljoni 5. brigade na juriš su zauzeli Zeleznik i produžili napredovanje ka Zarkovu. I pored velikog zalaganja boraca 5. brigada nije uspjela da slomi otpor Nijemaca u Zarkovu, pa je napad nastavljen

Ibrahimpašić Mahmut Mašo (četvrti slijeva u prvom redu), politički komesar 5. brigade, narodni heroj sa grupom starješina. Poginuo u borbama pod Avalom 1944.

15. oktobra u prepodnevnom časovima. Jedinice su trpjele velike gubitke, jer se napad izvodio danju, preko brisanog prostora, bez sopstvene artiljerijske podrške. Sem toga, jedinice su bile pod stalnom artiljerijskom vatrom njemačkih baterija sa Bežanijske kose.³⁷⁶ Neprijatelj je u Zarkovu pružao žestok otpor, ali su jedinice nastavile sa energičnim napadom i u popodnevnom časovima njemački otpor je slomljen i Zarkovo zauzeto. Manji dijelovi neprijatelja odstupili su ka Banovom Brdu. Jedinice su bez zadržavanja produžile napad na Banovo Brdo, odakle sp. se branile njemačke snage iz unapred izgrađenih jakih fortifikacijskih objekata i snažno podržanih artiljerijom. I pored žilavog otpora, predveče 15. oktobra 1944, 5. brigada je zauzela i ovo uporište. U borbi za Zarkovo i Banovo Brdo poginulo je 30, a zarobljeno 95 njemačkih vojnika, od kojih je 40 bilo ranjeno. Zaplijenjeno je 6 pa-topova 88 mm, 2 LPA topa, višecjevna, 460 pušaka, oko dva vagona granata

³⁷⁶ Isto kao pod 375.

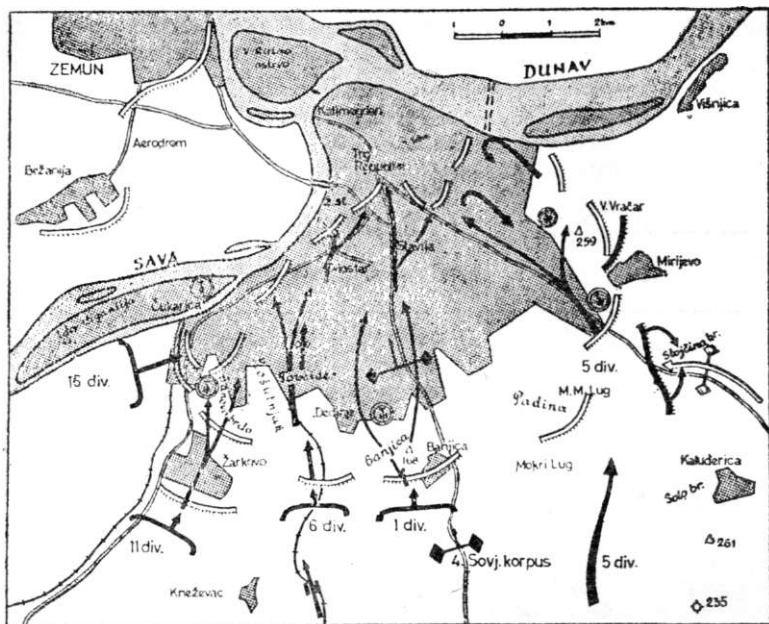

Oktobar 1944. Zaplijenjena njemačka artiljerija na Banovom Brdu

za ove topove, veće količine puščane municije i ostala oprema. Naši gubici bili su 24 poginula i 32 ranjena. Između ostalih, u borbi na Banovom Brdu, poginuo je i najmlađi komandir čete u 5. brigadi, 19-godišnji Dragoljub Aleksić Beba, rodom iz s. Gornji Jelovac kod Prijedora. Istog dana poginula je i njegova sestra Đuja Aleksić, referent saniteta.

Po zauzimanju Banovog Brda, jedinice su orijentisane ka Čukarici, vezujući se na desnom krilu sa dijelovima 6. ličke proleterske divizije, a na lijevom sa jedinicama 16. vojvođanske divizije. Istovremeno, na pravac napada 5. brigade uveden je jedan bataljon iz 12. krajiške brigade. Pošto je 5. brigada, zauzimanjem Banovog Brda, izvršila zadatak postavljen 11. diviziji, to su naredjenjem 12. korpusa³⁷⁷ od 16. oktobra u 11.05 časova snage divizije bile izvučene iz borbe na prostoriju s. Zarkovo — Kneževac radi odmora i sređivanja jedinica. Međutim, istog dana

³⁷⁷ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 2 — Zapovjest štaba 12. korpusa od 16. 10. 1944. štabovima 11, 16, 28. i 36. divizije za likvidaciju njemačkih uporišta na Čukarici i u rejonu želj. stanice Beograd i za smještaj na prostorijama Zarkovo — Kneževac i Obrenovac — Umka.

Učešće 5. brigade u beogradskoj operaciji, oktobra 1944; — borbe u gradu;

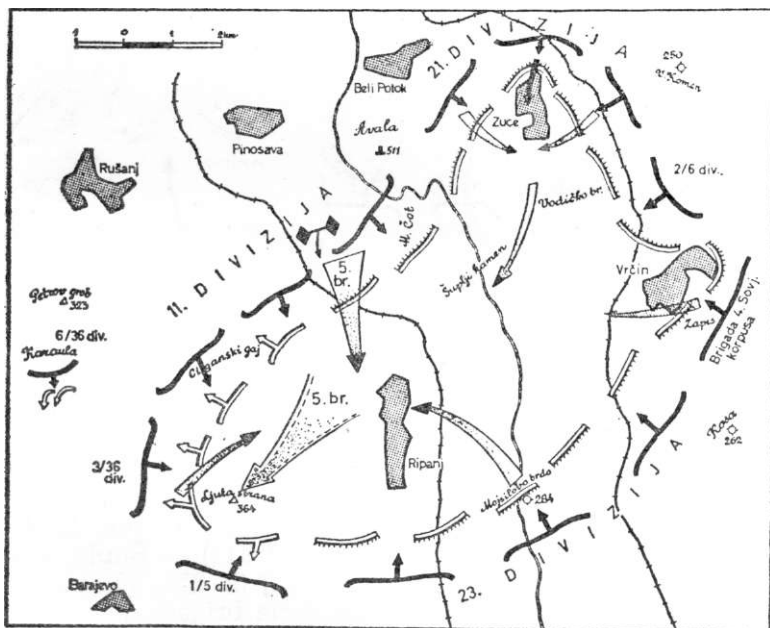
ovo naređenje je povučeno i izdato novo u 17.10 časova,³⁷⁸ po kome je 5. brigada dobila zadatak da usiljenim maršem izvrši pokret u rejon s. Bijeli Potok pod Avalom. Brigada je na sektor Avale stigla u noći 16/17. oktobra 1944. i odmah posjela položaj: vrh Avale (k. 511) — Šuplji kamen (k. 295) — Ripanj — Ciganski gaj (k. 252, 303 i 312) — Ljuta strana.³⁷⁹ Na ovim položajima brigada je do 20.

³⁷⁸ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 3 — Zapovjest štaba 12. korpusa od 16. 10. 1944. štabovima divizija za sprečavanje prodora Njemaca od Mladenovca ka Beogradu i za likvidaciju neprijateljskih uporišta u rejonu Cukarice i želj. stanice.

Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 12 — Naređenje štaba 11. divizije štabovima brigade od 16. 10. 1944. za sprečavanje prodora njemačkih snaga od Mladenovca ka Beogradu na liniji Avala-Ripanj.

³⁷⁹ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 112 — Operacijski izvještaj štaba 5. krajiške NOU brigade od 24. 10. 1944. štabu 11. divizije, za period od 1. do 21. 10. 1944.

oktobra 1944. vodila danonoćno žestoke borbe sa jakim njemačkim snagama (1. brdska i 117. divizija, puk »Brandenburg« i ostali dijelovi). Ove borbe karakterisale su se velikom upornošću i žestinom sa obje strane. Dva dana i dvije noći, brigada je vodila odbrambene borbe, uspješno odbijajući mnogobrojne njemačke juriše, koji su uporno, bez obzira na velike gubitke, pokušavali da se dočepaju vrha Avale. Položaje na vrhu Avale, oko spomenika Nez-

Včešće 5. brigade u beogradskoj operaciji, oktobra 1944; — borbe pod Avalom;

nanom junaku, držao je 4. bataljon 5. brigade. Borbe na ovom sektoru bile su najžešće. Borci ovog bataljona najčešće su ručnim bombama odbijali njemačke juriše. Na ostalim položajima brigade, borbe su takođe bile žestoke. U početku naše jedinice nisu imale značajnije podrške u

artiljeriji, pa su im zato dobrodošla dva LPA topa³⁸⁰, zaplijenjena u prethodnim borbama na Banovom Brdu. S obzirom na to što su i Nijemci imali vrlo malo artiljerije, to smo prvi put u ratu bili u situaciji da sa njima vodimo borbu, u tehničkom pogledu, na ravnopravnoj osnovi. Između ostalog, na borbeni moral boraca uticala je i činjenica da je starješinama i borcima bilo poznato (preko prvih zarobljenika) da se tučemo sa zloglasnom 1. brdskom divizijom, koja je učestvovala u V ofanzivi na Sutješci i sa 117. divizijom, sa kojom su Kozarčani bili »znanci« još od 1942. iz ofanzive na Kozaru. Čak ni ranjenici nisu htjeli napuštati položaje.

U jutarnjim časovima 19. oktobra 1944. juriši Nijemaca na Avalu malaksali su. Naše jedinice zadržale su položaje i spriječile prodor Nijemaca preko Avale ka Beogradu. U međuvremenu, na sektor 5. brigade, pristigli su dijelovi jedne sovjetske jedinice — nešto artiljerije i tenkova. Prije podne otpočeo je naš napad radi definitivnog uništenja ove njemačke grupacije. Pravac napada 5. brigade bio je Avala — željeznička stanica Ripanj — Ljuta strana. Na lijevom krilu napadala je 12 krajiška, a na desnom 6. vojvođanska brigada.

Kozarčani i crvenoarmejci, potpomognuti tenkovima i artiljerijom, jurišali su zajedno na ostatke 1. brdske i 117. njemačke divizije, sveteći Kozaru, Staljingrad i Sutjesku. Juriš Kozarčana bio je nezadrživ. U streljačkom stroju našli su se svi pripadnici brigade, od kuvara do komandanta i političkog komesara brigade. Borci 5. brigade i crvenoarmejci takmičili su se u jurišu.

Prema izvještaju³⁸¹ komandanta 12. korpusa od 10. novembra 1944. bitka na sektoru Avale spada u naše najveličanstvenije bitke po postignutim rezultatima i velikom zalaganju boraca i čitavih jedinica. Ove borbe odlikovale su se velikom žestinom sudara i upornošću sa obje strane.

³⁸⁰ Radi se o četvorocijevnim njemačkim LPA topovima »flak«. Kako je njihovo dejstvo automatsko, zabunom su ova oruđa u našim dokumentima prikazana kao pa-mitraljezi. Zbog velikog procenta svjetlećih metaka, naši borci su ova oruđa prozvali »žiškajci«.

³⁸¹ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 195 — Izvještaj štaba 12. korpusa od 10. 11. 1944. o borbama za oslobođenje Obrenovca i Beograda.

Zarobljeni Nemci pod Avalom oktobra 1944.

Nijemci su, mada u bezizlaznom položaju, pružali očajnički otpor, čak i kada je to postalo besmisleno. Otpor su pružali i ranjenici, odbijajući sve pozive na predaju. Međutim, borbeni elan i zanos naših boraca bio je veliki i ništa ih nije moglo zadržati u jurišu.

Predveče, 19. oktobra 1944, na pravcu napada 5. brigade, u rejonu brda Ljuta strana, jedna grupa Nijemaca, oko 1500, ukopala se i pružala posljednji očajnički otpor. Jedinice 5. brigade, uz pomoć dijelova 12. krajiške brigade, opkolile su ove neprijateljske snage i pristupile njihovom uništenju, pošto su Nijemci odbili poziv na predaju. Nakon nekoliko uzastopnih i žestokih juriša, ova grupacija je u noći 19/20. oktobra potpuno uništena. U uništenju ove grupacije naročito se istakao 2. bataljon 5. brigade. Jedna veća grupa boraca iz ovog bataljona, koju je predvodio zamjenik komandanta bataljona poručnik Dušan Kostadinović,³⁸² prva je prodrla među opkoljene Nijemce

³⁸² Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 111 — Izvještaj štaba 11. divizije od 24. 10. 1944. štabu 12. korpusa o rezultatima borbe za oslobođenje Beograda.

i ručnim bombama i mitraljezima uništila i zarobila nekoliko stotina Nijemaca. Poslije akcije ove grupe iz 2. bataljona, ostatak od oko 700 neprijateljskih vojnika se predao.³⁸³ U jednom od juriša poginuo je i politički komesar 5. brigade Mahmut Ibrahimpašić Mašo,³⁸⁴ koji je u jurišu sa jednom grupom boraca bio presječen mitraljeskim rafalom na domak njemačkih rovova. Tako su nam Nijemci za nepuna tri mjeseca ubili i komandanta brigade Radu Kondića³⁸⁵ i političkog komesara, koji su posebno bili omiljeni kod boraca i starješina.

Ovim je, uglavnom borba pod Avalom bila završena. U toku noći 19/20. i 20. oktobra jedinice 5. brigade pretresale su i čistile teren, na kojem su prethodnih dana vođene borbe. Uništavane su grupe Nijemaca, koje su se bile razbježale po jarugama i šumarcima i sakupljan plijen. U ovome su nam pomogli i seljaci iz obližnjih sela.

O žestini i karakteru borbe pod Avalom Vladimir Dedijer, tada u svojstvu dopisnika »Tanjug-a« zapisao je u svoj Dnevnik, pored ostalog, sljedeće:³⁸⁸

»... Kad smo došli pred Avalu, u Beli Potok, situacija je bila kritična. Meci su zujali oko nas. U štabu jedanaeste Krajiške divizije diktirana je telefonom depeša od četvrtog bataljona Pete krajiške kozarske brigade: »... Neprijatelj je izbio pod vrh Avale. Ispod Spomenika vodi se borba ručnim granatama...«

... Stajao sam pored jednog našeg mitraljesca koji je tukao po Nemcima. Dole kraj druma išli su na juriš Rusi u svojim be-

³⁸³ Zbornik, t I, knj. 14, dok. 112 — Operacijski izvještaj štaba 5. krajiške NOU brigade od 24. 10. 1944. štabu 11. divizije za period od 1. do 21. 10. 1944.

³⁸⁴ 20. oktobra 1944. Mašo Ibrahimpašić posmrtno je proglašen za narodnog heroja.

³⁸⁵ Prije juriša na Ljutu stranu zarobljen je jedan njemački major. Njega je zarobio kurir Božo Zvijerac. Kod njega je pronađena fotografija grupe starješina 5. brigade, na kojoj su, pored ostalih, bili Ranko Šipkap i Rade Kondić. Snimak je napravljen sredinom 1943. u Prnjavoru. Tada je Ranko Šipka bio komandant brigade, a Rade Kondić njegov zamjenik. Nijemci su vjerovatno do ove fotografije došli 31. jula 1944. kada je poginuo Rade Kondić na pl. Maknjači, jer on tada nije iznesen iz borbe. Vijest da je kod njemačkog majora pronađena fotografija munjevito se proširila kroz brigadu. I to je, pored ostalog, doprinijelo žestini naših juriša na ostatke njemačke grupe (Dnevnik B. Lj.)

³⁸⁸ VL. Dedijer, Dnevnik, III dio, izdanje »Jugoslovenska knjiga« Beograd 1950, str. 279—285.

lim uniformama, a pored njih naši Kozarčani. Došao je praznik i u našu ulicu. Deca Kozare ispod Avale s crvenoarmejcima jurišaju na Nemce! A kako nam je Pavelić bacao letke 1942. godine, objavljujući da je Kozara »porazena«: »Crvena Armija je daleko na 2500 km i nikada se s njom nećete sresti«.

Kroz dolinu prema zapadu, Nemci su bežali. Ruska artiljerija je zasipala. Jedan ruski major gleda kroz durbin i dotrča do jednog automatskog protivavionskog topa koji su Kozarčani zarobili dan ranije od Nemaca:

— Davaj oganj!

I naš ti Kozarčanin raspali. Odjuriše svetleći meci u sred njemačke kolone. Jedan kozarski bataljon već je izbio na susednu kosu i otvorio vatru po Nemcima. Na jednom mestu naslagao osamdesetoricu. Bitka se sve više razgorevala. Jedan ruski major pride Peku. Opoče razgovor...

— Ovaj bataljon sa Kozare herojski se bori! — reče major. Onaj, zamjenik komandanta bataljona zaslužio je naziv narodnog heroja...« (radi se o poručniku Kostadinoviću Dušanu, zamjeniku komandanta 2. bataljona 5. brigade, P. A.).

U borbama za Beograd i pod Avalom, 5. brigada je nanijela neprijatelju gubitke od 1250 poginulih i 953 zarobljenih njemačkih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je 6 SPA i 2 LPA topa, 3 brdska topa, 478 pušaka, 85 puško-mitraljeza, 30 automata, 45 pištolja, 250 ručnih bombi, dva vagona topovskih pa-granata, 80.000 puščanih metaka, 80 konja i veće količine odjeće, obuće i ostale ratne opreme.³⁸⁷

Za slobodu našeg glavnog grada dalo je svoje živote 119 boraca i starješina 5. brigade, dok ih je 209 ranjeno.³⁸⁸

Brigada je, zajedno sa ostalim jedinicama, koje su učestvovala u beogradskoj operaciji, pohvaljena od strane Vrhovnog komandanta NOV i POJ, a veći broj boraca i starješina je odlikovan.

⁴⁸⁷ Zbornik, t. I, knj. 14, dok. 111 — Izvještaj štaba 11. divizije od 24. 10. 1944. štabu 12. korpusa o rezultatima borbe za oslobođenje Beograda.

⁸⁸⁸ Isto kao pod 387.